Petersen, Robert.

Š: Kitâta kerkane atornekarnera dialektinutdlo avdlanut atássutekarnera. Copenhagen: Institut for Eskimologi, 1976. 25 pp.

Study of retroflex fricative in Greenland, comparative historical including Canadian and Alaskan dialects.

Phonology

ROBERT PETERSEN :

Kitâta ĸerĸane atorneĸarnera dialekti-

nutdlo avdlanut atássuteĸarnera

Kitaata qeqqani atorneqarnera dialekti-

nullu allanut atassuteqarnera

1976

KØBENHAVNS UNIVERSITETS
INSTITUT FOR ESKIMOLOGI
NØRREGADE 20
1165 KØBENHAVN K

autdlarĸausiutigssaĸ

erĸumîgineĸásagaluarnersoĸ /ʃ/, Kleinschmidtip agdlagtausiatut "ss"-imik agdlagtagaraluarput ingmíkut ilisarnautaeruteriánguartoĸ agdlauseriniaravko. oĸautsivtínile píssutsit iláinik agdlauserissaĸarneĸ ĸanoĸ agdlagtarnivtínit aulajangerneĸartugssáungilaĸ, pingârnerungmat maligtarissat agdlautiginiagkavut agdlautsimit tatiginarnerussumik najorĸutagssaĸartísagivut. neriugpungalume agdlautigissama ilâtigut pâsinarsardlugo "ss"-imik Kleinschmidtitut atuineĸ sinerissap (Kitâta) ĸerĸamiũngitsunut ajornartorsiutigssaussoĸ avdlamik najorĸutagssaĸarane taimâgdlât Kitâta ĸerĸamiut oĸalugtarnerat najorĸutarisínãngortariaĸardlune, najorĸutagssatut erĸartugaussartûgaluit tamarmik amigauteĸarmata, ãmalo nagguvigsiorneĸ atordlugo aitsât ilãne pissariaĸartardlune.

Kleinschmidtip "ss"imik atuinera ingmine erĸumîginarsínauvoĸ, naĸínerit mardloriartarnerinik atuinerinit avdlanit ingmíkûvingmat, pingârtumik /gg/ /rr/-ilo nalerĸiúkuvtigik tássaungmata nipit sivitsordlutik e: inaerúnerit. /gg/ /rr/-ilo sivitsorsimajuáinarput, "ss"-ile nipimut ingmine sivitsorsimángitsumut sivitsorsínaussumutdle atorneĸarpoĸ. taimáitumik ilimagisínauvarput Kleinschmidtip agdlagneĸ erĸarsautigisimassâ unaugaluartoĸ "ß", tássa tyskit naĸínerat taineĸartartoĸ "s-z". tyskisut agdlangnerme latînerit naĸínere kisimik atorneĸarângata agdlangneĸ táuna "ss"-imik agdlangneĸartarpoĸ. tamatumúnga ĸularnautausínauvoĸ taigûtigineĸartartoĸ "ísse pualasôĸ" kalâtdlisuínaĸ atorneĸarmat, tyskitdlo taigûtãnut ássingunane.

agdlauserinerane erĸartuinivne agdlausitâĸ atoraluardlugo ássersûtivne nipit ĸanoĸ pissarnere ersserĸigsarusungnerugavkit tamáko nangmineĸ ilusiligkavnik agdlagtarpáka. tamatumúnga agdlauseĸ nutâĸ atúsavdlugo nalerĸutíngilaĸ, mássa Kleinschmidtip agdlausiliânit tugdluarnerugaluardlune. píssutaussut ilagât agdlauseĸ dialektit atautsimut katínerátut issiginiartaravtigo, uvanile dialektit ingmíkôrtínigssât kigsautigigavko. píssutaussoĸ avdla tássa áipersaríssat áipersariaĸatimingnik sujuleĸardlutik sivitsortut agdlautsivtíne sivitsorsimassutut erssersitaussángingmata tássanîtdlutik sivitsorsimajuáinarnere píssutigalugit. tauvalo ts nalunaertarpara "cc"-tut, "t"-le /i/-p sujornane taimatut nipeĸardlune sivitsorsimángînartoĸ c-mik agdlagtardlugo. kîsalo /ɣ/ atorpara nipimut Kitâta ĸerĸane oĸausersiáinarne sujumortagkavtínut.

Kitaata qeqqamiut /ʃ/-iat oqaatigisassartaasalu ilaat

1.0.0. nipit "seersut", /s/ /ʃ/-ilu marluinngorlutik taamaallaat Paamiuni, Nuummi, Maniitsumi, Sisimiuni taakkualu eqqaanni qangaanit atorneqarput.

1.0.1. nipit taakkua marluiullutik atorneqarnerata kujammut Arsuk killigaa, avannamullu Sisimiut killigalugit. Siornatigut Isortoq Sisimiut avannaanniittoq taamatut oqaluttunut ilaagaluarluni inuerummat Sisimiut avannaanni taamatut marluinngorlugit atuineq kipivoq. Uani allakkanni sinerissap ilaa "seersunik" marluinngorlugit atuiffiusoq taaniarpara Kitaata qeqqa (naalisarlugu:KQ). tamatuma avannaani kujataanilumi nipi "seersoq" ataasiinnaavoq, /s/. Massa tamatumani nipi /s/ ataasiinnartut isigisariaqaraluartoq immikkoortikkumavara, aappaa taallugu $/s/_1$, tassa Kitaata qeqqamiutut /s/-imik nalilik, taavalo $/s/_2$, Kitaata qeqqamiutut /ʃ/-imik nalilik. Taamatut "seersumik" ataasiinnarmik atuiffik taaniarpara "avannaa kujataalu" (naalisarlugu: AK). "Avannaanik" pivakka Kangaatsiap kommunianiit Uummannaq eqqaalu ilanngullugit. "Kujataanik" pivakka Narsap, Qaqortup, Nanortallillu kommunee. Nipit "seersut" tungaasigut Upernavik eqqaalu avannaanik taasannit immikkoorutegarput (naleqq. 3.6). Qulaani naalisakkat oqaaseqatigiinni inissisimanertik malillugu marlunnik atuarneqarsinnaapput: KQ imatut atuarneqarsinnaavoq:"Kitaata qeqqamiutut" , imaluunniit:"Kitaata qeqqani". AK taamatut atuarneqarsinnaavoq:"Avannaamiutut Kujataamiutullu", imaluunniit:"Avannaani Kujataanilu". Allaatigisami uani inuit namminneq dialekteqarfitsik qimallugu nunaqartut ilanngunneqanngillat, taakkualu inunnut najukkaminnut simertitsisinnaanerat ilanngunneqaranittaaq.

1.0.2. Taasariaqarporli aamma KQ inoqarmat "nipimik seersumik" ataasiinnarmik atuisunik, tassa /s/-imik. "Nipit seersut" atausiinnanngorlugit tamaani atugaanerat qanoq pisoqaatiginersoq oqaatigiuminaappoq. Maniitsumi meeraaninni ikittuunngitsut nipimik "seersu"-mik ataasiinnarmik,tassa /s/-imik atuipput, massa Maniitsoq /ʃ/--imik atuiffiup qeqqatut isigineqarsinnaagaluartoq. Kisianni inuit tamaani /ʃ/-imik atuinngitsut oqaluttarnerat kukkusutut isigineqarneq ajorpoq. Ukiuni kingullerni /ʃ/-eertunngitsut amerlasiartoqaat. Jonathan Petersenip KQ /ʃ/-eertunngitsut ajoqiitissat allallu AK nunallit sinerissap qeqqani sunniutaasut isigai (J.Petersen 1918, qupp. 93), tamannali uppernarsiuminaappoq. Inuit ataasiakkaat

/ʃ/-iinnarmik atuipput – /s/-eqaratik – taakkuali oqalunnerat kukkusutut isigineqartarpoq.

1.1.0.0. Kitaata qeqqani /s/ oqqap nuua tunummut peqillugu (retroflex) kigutit qulliit ammut sinaatigut pilersinneqartarami "sinarsugippaluttumik" nipeqarpoq (oqaq ammut tunummut peqillugu). Tamaani /ʃ/ ikkiit qulliit qingartaasaat oqqap nuuanik tikillugu pilersinneqartarami "ussiippaluttuuvoq", pingaartumik Kangaamiuni /ʃ/ allaat ikkiit qulliit qingartaasaat qulaatingajallugu pilersinneqartarpoq (postalveolær):

⁒ apical		oqqap nuuamiu	+ apical	
⁒ alveolar		ikkimmiu	+ alveolar	
+ dental		kigummiu	⁒ dental	ʃ
⁒ high	s	qaffasissoq	+ high	
⁒ voiced		erinalik	⁒ voiced	
+ continuant		nilaalasoq	+ continuant	

1.1.0.1. Nipit "seersut" taakkua assigiinngissusiat AK erseqqissartariaqanngilaq, tassalumi tamaani /s/ oqqap nuua (apex) kigutit (siuat) qulliit tunuannut pisillugu (dental) pilersinneqartarpoq, ikkiit atinnguanni. Taamaattumik /s/ tamaani "ussiippalukannersumik" nipeqarpoq, tassalumi /s/-imut /ʃ/-imullu qanilluni:

oqqap nuuamiu	+ apical	
ikkimmiu	⁒ alveolar	
kigummiu	+ dental	s (AK)
qaffasissoq	+ high	
erinalik	⁒ voiced	
nilaalasoq	+ continuant	

1.1.0.2. Inuit KQ nipinik "seersunik" marluinngorlugit atuisut avannarlimik kujalimillu /s/-iat ataasiinnaasoq maluginngitsoorsinnaasarpaat, tassa /s/-iminnut /ʃ/-iminnullu ataatsikkut eqqaanarnera pissutigisimanerlugu. Namminneq /ʃ/-eqartitaminni /ʃ/-itut tusaratarsinnaasarpaat, /s/-eqartitaminnilu /s/-itut.

1.1.1. nipit "seersut" kalaallit oqaasiini taajuminaatsuusimaratarsinnaapput. Meeqqat kutattut /q/ nipillu "seersut" taaneq sapertaannarpaat. Nipit "seersut" /t/-mik taarserneqarajupput: tuli (suli); angituuk (angisooq); tuttatuk (sussaʃoq)

1.1.2. Inunnut /s/-ip /ʃ/-illu sukkut atorfisaannik iluamik ilikkarsimanngitsunut ilitsoqqussisimanngitsunullu malittarisat qularnaatsumik siumut naatsersuereernissamut atorneqarsinnaasut amigaataapput. Nipit /s/ /ʃ/-ilu oqaatsit iluini atorsinnaapput, kalaallilli oqaasiviisa naggataanniissinnaanngillat. Nipi /s/ oqaatsit aallaqqaataanniikkajuppoq, /ʃ/-ili nipinik issuaasunik taamaallaat aallaqqaasiisinnaavoq: ʃiirppuq; siit/ʃiit, (oqaatsinik nipinik issuaasunik).

1.1.3. Taggisaasat aappaanni nagguik ersiummik naggateqaraangat /ʃ/ oqaluutaassutaani atorneqartarpoq, aappersarissamilli naggateqaraangat pingaarnerutillugu /t/ atorneqartarluni. Immikkut ippoq nagguvik /-ir/-imik naggateqaraangat oqaatsit ilaanni /t/ /s/-imik taarserneqartarmat. Taamaalilluni /ʃ/ /s/-ilu tamarmik taggisaasat aappaanni atorneqarsinnaalerput: qasuʃuq; qiimaʃuq; najuuttuq; isirttuq; siqinnirssuq; qannirssuq, il.il. Taakkunani /ʃ/-ip /s/-illu immikkoortinnissaat ilikkaruminaatsuunavianngilaq.

1.1.4. Taggisaasalli pingajuanni /ʃ/-ip /s/-illu atornissaasa najoqqutaat immikkoortikkuminaallereerput, taakkunani nagguiup naggataata ersiutaanera aappersariaaneraluunniit kisimi apeqqutaanani, aammali aappersarissap sorliup naggasiinera najoqqutassaammat. Nagguik ersiummik naggateqaraangat /ʃ/ oqaluutaassutaaniittarpoq: iliʃaq; tiguʃaq; naniʃaq; aammali nagguik /t/-mik naggateqaraangat /t/-p saniatigut /ʃ/ atorneqarsinnaasarpoq, s.i.: mirssuutaq/ mirʃʃuuʃʃaq; majuutaq/majuuʃʃaq. Tamakkua assigiinngitsut ilaat nunaqarfiit ilaanni oqaatsip isumaata assigiinngissusiannut najoqqutarineqarsinnaagunaraluartut (s.i.: inuk annoraaminerluunniit mirʃʃuutaq /mirʃʃuuʃʃaq) oqaatsivut tamatumuuna erseqqissumik malittarisaqanngillat (ataatsimut isigalugit) immaqa pissutigalugu ilaatigut oqaatsip isumagisinnaasaa ataasiinnaasarmat, s.i. sanaataq/sanaaʃʃaq. Soorlu taggisaasat aappaannut atatillugu uparuarneqartoq /-ir/ ilaanni /t/-mik /s/-inngortitsisartoq, taggisaasat pingajuanni /-it/ aamma /t/-mik oqaatsit ilaanni /s/-inngortitsisarpoq, s. i. : qimisaq (nagguia: qimit-); atunngisaq (nagguia: atunngit-); kisianni soorlu qaqitaq (nagguia qaqit-) taamaanngilaq. tamatumuunalu sianigisassaapput qulaani taaneqareersut ersiummik naggatillit, s.i.: naniʃaq (nagguia nani-). Avannaani Kujataanilu oqaatsit nagguissiunngikaanni naniʃaq qimisarlu assigiipput, allassinnavavut ima: nani$s_2$aq; qimis$_1$aq. Tassa taakku allaasitoqaq atorlugu allassagaanni nagguissioqqaartariaqarput, taamaattumik nipinik "seersu"nik marluinngorlugit atuisuunngitsut sianigisassaat marluupput: (1) qanoq ilinikkut oqaatsit nagguiisa naggataanni aapersarissat sorliit atorneqartartut, (2) qanoq ilinikkut taakkua atornerat /s/-imut /ʃ/-imullu taggisaasat pingajuanni immikkoortitsissutigineqarsinnaasoq. Taggisaasat sisamaat ilanngunneqarsinnaagaluartoq assersuutissat ikeqimmata immikkut uani eqqartorneqassanngilaq, assersuutitulli pineqarsinnaapput s.i. Annaaʃʃiʃiga (nagguia:annaaʃʃi-) aammalu: tigutsisillit (nagguia:tigutsit). Aappersarissanik naggatillit allat /t/ atortarpaat: allatsi; ikiorti; najortiga, il.il.

1.1.5. Uiguutit ilaat pingaartumik annertussutsimik imaqartut uani taasariaqartut tassa -ʃuq (taggisaasat aappaat) aammalu -suuq, nagguimmut ataatsimut ilanngunneqarsinnaasaramik, s. i.: angiʃuq; (uumasuq inivinneq, pingaartumik angutiviaq), taavalu angisuuq; purttuʃuq (nunat aqqiniittaannartoq) aammalu purttusuuq. Taakkununngali ilanngunneqartoorsinnaapput oqaatsit annertussutsimut tunnganngitsut, s.i. aniʃuq aammalu aniʃuuq.

1.1.6. Uiguutit susaqanngitsuusaat (tassa uiguutit imamikkut imaluunniit isummamikkut susaqaraluarlutik susaqanngitsutut ilusillit) /ʃ/-ip /s/-illu immikkoortinnissaannut malittarisaat suli najoqqutariuminaannerupput ilaatigut nagguiit uiggiutinut allanut assigiimmik periarfeqaraluartut assigiinngeriartaannarmata, s.i. tigusivuq (nagguia: tigu-), kisianni: iliʃivuq (nagguia: ili-).

1.1.7. Kiisalu uiguutit isummamikkut ilutsimikkullu imminnut eqqaanartut mianersuutissaapputtaaq, soorlu uiguutit siunissamut (pisussannut pissanulluunniit) tunngasut: -ʃʃaq, aammalu -ssa-, s.i.: matuʃʃaq (suli inerneqanngitsoq imaluunniit suli atorneqanngitsoq); matussaaq; tuquʃʃaq; tuqussaaq; tupiʃʃannguat; tupissanngilasi, il.il. allanilluunniit assersuutilerneqarsinnaapput: matuʃʃaarʃʃuarmik matulissaaq.

1.2. Qulaani assersuutini /s/ /ʃ/-ilu allannerisigut takuneqarsinnaapput. Kisianni AK nipit taakku tusarsaasumik ilisarnaateqanngillat. Qulaani assersuutit AK atorneqarnerat imatut ilisarnaasersinnaavarput: qannirss$_1$uq, qimis$_1$aq, qas$_1$us$_2$uq, tigus$_2$aq, angis$_1$uuq, angis$_2$uq, tigus$_1$ivuq, ilis$_2$ivuq, matuss$_2$aq, matuss$_1$aaq, il.il. (s_1 s_2-lu akuleriittanngillat, tassa uani $ss_1 = s_1s_1$, taavalu $ss_2 = s_2s_2$). Kinaluunniit nipinik "seersu"nik marluinngorlugit sungiussisimanngitsoq allattaasitoqqatsinnik allannialeruni, imaluunniit "kalaallisut" (KQ) oqalunniarsarissaguni marlunnik qinigassaqartarpoq. Qulaani takutinneqartutut malittarisat tamatumunnga atorsinnaasut amerlanersaat ularussinartunik ilaqaannaratik aammali tamarmik killilimmik atorsinnaapput, malittarisarlu tamatigut atorsinnaalluni tamatigut /s/-imik /ʃ/-imillu immikkoortitsissutaasinnaasoq amigaataavoq. Taamaattumik tupinnanngilaq /s/ /ʃ/-ilu allaasitoqqatsinni kukkuneqarajuttunut ilaammata. Kujataani avannaanilu s_1 s_2-lu atorlugit nalunaaqutsiininni takuneqarsinnaavoq dialektit taakkua iluanni sorliup atornissaanut tatiginartumik najoqqutassaqangitsoq. Kalaallimmi amerlanersaasa oqalunnerminni /s/ /ʃ/-ilu immikkoortittanngilaat.

1.3. 1904-mili Thalbitzerip KQ /ʃ/-ip Canadamilu Inuit dialektiini /j/-up atassuteqarnerat uparuarpaa (Thalbitzer 1904, qupp. 204 tull.), imaluunniit tassa taanna pigaluarpaa. Allaatigisamini taamaallaat eqqartorpaa "kalaallit s-iat", kisianni "kujataamiut s-iat" eqqaammagu (qupp.90) takuneq ajornanngilaq /s/-ip /ʃ/-illu assigiinngissusiat nalugaa, tassami oqaatsit assersuutitut katersugai sinerissap qeqqanit pisunik ilaqannginnamik, taamaattumik eqqartugaa tassa Canadami inuit dialektiini /j/-up "kalaallillu s-iata" ataqatigiinnerat (qupp. 204-210). Sulilumi 1911-mi Handbook of North American Indian Languages saqqummermat ilanngussamini /s/ /ʃ/-ilu immikkoortissimanngilai (Thalbitzer 1911, qupp. 990). Oqaatsit qasseersiusertarnerat eqqartorlugu Inuttitut /j/ "kalaallit s-iannut" naleqqiuteqqippaa, assersuutaasalu ilagaat: ajuʃʃat, kanissut (qupp. 1013). Ilaatigut paasineq ajornangajappoq suna pissutigalugu Kleinschmidtip erseqqivissumik immikkoortitsinera: "s" = /s/, aammalu "ss" = /ʃ/ (Kleinschmidt 1851. qupp. 1-2; Chr. Rasmussen 1888, qupp. 3) arajutsisimasutut ikkaa. Thalbitzerip dialektit malittarisaannik eqqartuiniarnermini akuleriissitsinera nammineq sianigisaanit annertuneruvoq, kalaallit oqaasiini /j/ /ʃʃ/-imut allanngorneq ajormat. Kalaallit oqaasiini /j/ qasseersiutini /ss/-imut /cc/-mulluunniit (t^st^s) sakkortusisinnaavoq. Thalbitzerip /j/-up "s"-imut allanngortarneranut assersuutaasa ilagaat /ajuaq/ - /ajuʃʃat/, assersuut taanna tamakkununnga ilaanngikkaluarpoq, ilaassagaluarpat oqaaseq *ajujaq tunngaviusussaagaluarmat. Kukkunerli taanna pinngikutsigu taggisit ilaat /VaC_b/ naggatillit (V = ersiut sunaluunniit, a = a, C_b aappersariaq qarnup iluamiu: k q-luunniit) allamooruteqartarput imatut -ʃʃap, qasseersiutigisarlugulu -ʃʃat: iluliaq - iluliʃʃap - iluliʃʃat; sikuaq - sikuʃʃap - sikuʃʃat; akuak - akuʃʃap - akuʃʃat (naleqq. 2.1. aamma 3.4.4).

1.4.0. Taaneqareerpoq /ʃ/ nipiussoq "seersoq" ikkiit quassugaasartaamioq (naleqq. 1.1.0.0). Kalaallit dialektiini nipit ikkimmiut assigiinngisitaarnerat /ʃ/-ip atorneqarnerata killeqarfii aamma killigalugit allannguuteqartarpoq. Avannaamiutut kujataamiutullu /l/ ikkimmiuuvoq issulilaartumik nipeqarluni (flabbed-l), uanili taanna "l̥"-imik nalunaartarniarpara. KQ /l/ kigummiuuvoq kigutit qulliit tunuanni ilaannilu ikkiit qulliit ammut sinaanni pilersartoq. Taamaattumik AK "l̥" aammalu KQ "l" tusarsaasumik assigiinngissuteqarput. KQ "l" qallunaat /l/-iannut eqqaanartumik taaneqartarpoq, immaqalumi qalunaat sunniutaattut isigineqarsinnaalluni. Kisianni KQ "l" qallunaat /l/-iannik issuaanertut simerunnertulluun-

niit isigisinnaanngilarput. Tassani pingaartuuvoq KQ "l" /ʃ/-ip atorneqarfiinnaani atorneqarmat, massa qallunaat oqaasiisa tusarsaanerat atorneqarnerallu taamatut ittunik killeqanngikkaluartoq. Taannali pissutigiinnarlugu "qallunaat sunniutaannik" isuma qimassinnaanngilarput.

1.4.1. Danskinut Norgemiunullu atassuteqaleqqaarnitsinniit oqaatsit /VrV/mik ilallit (VrV = r ersiutit marluk akornanniittoq) kalaallisut oqaasersiatut atorneqartalerput. Danskisut Norgemiutullu (naalisartalissaaq:DN) /VrV/ AK /Vl̥V/-nngortarpoq, ikkimmiumik /ł̥/-rtaqarluni, massali taanna DN /VrV/ KQ /V¥V/-nngortarluni, ikkimmiumik /¥/-taqarluni. Inuit aqqinit assersuutissanik nassaarneq ajornanngeqaaq:

DN	AK	KQ
Marie	maal̥ia	maa¥ia
Karen	kaal̥at	kaa¥at
Rakel	al̥aakkilli	a¥aakkilli
Søren	suul̥ut	suu¥ut

1.4.2. Nipi pineqartoq qulaani "¥"-imik nalunaarsimasoq tassaavoq /ʃ/-ip erinaatsup illuatungaa, erinalittaa, imaluunniit tassaavoq nipi ikkimmioq "seersoq" erinalik. Taamaattumik tupinnanngilaq atorneqarnerata killeqarfiata /ʃ/-ip killeqarfii malilluaannarmagit.

1.4.3. Oqaasersiaq KQ /¥/-rtaqaraangami AK /ł̥/-rtaqartarpoq ("l" issulittoq). Tamanna pisarpoq /¥/ /l̥/-ilu imminnut eqqaanaqimmata. Allaammi kalaallit oqaasiinik ilisimanersatta ilaata, Jonathan Petersenip immikkoortinnissaat pisariaqartissimanngilaa, tassa ordbogêraliamine nipit taakku tamaasa ataatsimut allannertaleramigit "l'"-imik, s.i.: tal'arte (ta¥arcci); pal'arma (pa¥armma); pal'ak (pał̥ak); unakul'ak (unakul̥ak) (J.Petersen 1951). Tamatuma ilimanarsisippaa immaqa /¥/ /l̥/-ilu paarlaanneqartalersut, immaqalu ilumut "unaku¥am"mik oqartoqartalersoq. Taamatut oqartoqartarpat ilimanarpoq naqqinneqartanngikkaluarlutik kukkusutut isigineqartassasut. Sinerissap qeqqani /ʃ/-ip /ł̥/-illu ularunnissaannut tunngavissaqanngilaq. Assigiinngitsutigulli takuneqarsinnaavoq /l/ Kitaata qeqqani itsaq issulittuusimagaluartoq (l̥), aammalu KQ /l̥/ danskinut Norgemiunullu atassuteqalereernerup nalaani aatsaat kigummiunngorsimasoq (l). Kalaallit oqaasiini /V¥V/ atorneqanngilaq, massa /d¥/ nunap isuata eqqaani "ll"-imut taarsiullugu atorneqartaraluartoq: KQ: alla, Nunap isuamiutut ad¥¥a; KQ: ullaaq Nunap isuamiutut: ud¥¥aaq, il.il.

1.4.4. Sinerissap qeqqani /ʁ/-ip atorneqalernerata pissutaasa ilagaat danskit Norgemiullu nunatsinnut pisut siulliit issulittumik r-eqarmata, massa immaqa ikkimmiuunngikkaluartumik kisianni tusaannarlugu tassunga qanittumik, taamaattumillu ikkimmiumik issuarneqarsimasumik. Tassami kalaallit oqaasiini namminerni /ʁ/ ersiutit marluk akornanni atorneqanngikkaluartoq atornissaanut piareersimasugut oqarsinnaavugut "ʁ"-ip illuatungaa erinaatsoq, /ʃ/ sinerissap qeqqani atorneqarmat,aammalu nipit nilaalasut erinallit erinaatsullu nikissinnaanerannut periarfissaqareermat. Hans Egedep kiffaasa ilarpassue Norgep avannaaneersuummata "r-ip issulittup" atorsimanissaa ilimanarluinnareerpoq. Aammali taamanikkut danskittaaq issulittumik r-eqarput. Tamatumunnga takussutissat ilagaat kalaallit oqaasii Bartholinip 1654-imi allattugai, kingornalu qatanngutaata naqitertitai. Bartholinip oqaatsit ilaannik allattarnera aatsaat naleqquttutut isigineqarsinnaavoq nammineq issulittumik r-eqarsimappat (Bartholin 1673). Aammattaaq Norgemiup oqaatsinik ilisimatuup Knut Bergslandip uparuarpaa Egedekkut "rs"-imik /ʃ/-imut atuinerat Norgemiut namminneq oqaatsiminni "rs"-imik taasisarnerannut tulluartuusoq. Taannami tunngavigissanngikkaanni Egedekkut "rs"-imik /ʃ/-imut atuinerat eqqumiitsuussagaluarmat (naleqq. P. Egede 1750. qupp. 1; 1760, qupp. 1, nassuiaateqaratik atorneqarput). Thalbitzerip tamanna paatsoorsimavaa Egedekkut allagaanni "r" "rs"-imiittoq nerilittarmiuusorigamiuk, Alaskamillu oqaatsinut allattukkani "r"-imut aamma paatsoorlugu ataasiinnaasorisaminut naleqqiukkamiuk oqaaseqarluni "r" nerilittarmioq itsaanilli Kitaaniit kangianut atassuteqarsimasoq (Thalbitzer 1904, qupp. 235). Alaskamili allatukkani pisoqaanerusuni "r"-it assigiinngitsut marluk, tassa ikkimmioq nerilittarmiorlu, immikkoortinneqanngitsoortarput, tamannalu Thalbitzerip maluginngitsoorsimavaa. Takunerli ajornanngilaq "r" uani atorsinnaasarput ikkimmiuusoq, nerilittarmiuunani.

1.4.5. Ullumikkut danskit oqaasiini /r/ qarnup qinnguamiuuvoq ("guttural") issulittuunanilu massa itsaanerusoq "r issulittoq" atorneqarsimagaluartoq. Taamaattumik naatsersuutigisariaqarparput sinerissap qeqqamiut danskit Norgemiullu /r/-iannik /ʁ/-inngortitsisarnerat atassuteqaleqqaarnitta nalaanit pisuusimassasoq Europamiullu oqaasiini /VrV/-mut malittarisatut atulerluni. Danskinut atassuteqaleqqaarnitta nalaani kingusinnerusorlu tikillugu oqaasersiat kalaallisut oqalulluni taasisarnermut naleqqussarlugit atorneqalersarput: ersiutit aatsangarpalunnerat matoqqarpalunneralluunniit najoqqutarineqartanngillat, qarnup paani ersiutit sigguit inngillugit

taasassat (y,ø, ʊ) qarnup paamiutut taaneqarsinnaapput sigguilli innginnagit, imaluunniit qarnup qinnguamiunngorsinnaapput sigguit inngillugit taasassat, aapersarissat assigiinngitsut malittariit ersiutinik akunnequserneqartarput (% rC), aappersarissallu kalaallit oqaasiinik aallaqqaasiineq ajortut aallaqqaataatillugit ersiummik siulequtserneqarsinnaasarput. Malittarisat taama sukangatigitillugit nipi kalaallit oqaasiinut ilaanngitsoq aatsaat atorneqalersinnaavoq taagorneqarnerata tunngavii oqaatsitsinneereerpata. Tunngaviit tamakkua ilagaat kalaallit namminneq /r/-iat nerilittarmiuummat ullumikkut danskit /r/-iannut assingulluinnartoq. Erseqqissumik oqaatigineqarsinnaavoq kalaallit oqaasiini /r/ nerilittarmioq oqaatsitta ilagivikkaat. Oqaasersiani /ʀ/-ip Europamiut /r/iannut atorneqarnera malittarisanngoriarami sivisuumik saneqqutassaanngiusarluni atortuuvoq, allaat 1920-1940 tikimisaarlugit. Taanna pissutigalugu danskit oqaasiini kingusinnerusukkut /r/ qarnup qinnguamioq issulittuunngitsorlu kalaallisut oqaasersiatut atorneqalersuni KQ /ʀ/-nngortarpoq, taavalu AK /ḷ/-nngortarluni. Ukiut 1900-kkut aturneranni danskit oqaasiannit "mester"imit oqaasersiaraarput KQ "misiaʀi", AK "mistali". Oqaasersiat kalaallinut taajuminarsartarnerata kingunerisa ilagaat oqaasersiatut atorneqalersinnaasut tamatumuuna killilerneqarmata, tamatumunngalu atatillugu isummat atortullu nutaat ilarpassui kalaallisut oqaasertaqartittariaqartarput. Oqaatsilli taamatut pilersitat takivallaaraangamik "nassuiaati"tut isigeqqajaaneqartarunarput danskillu taaguutaannit taarserneqalertorsinnaasarlutik, tamakku kalaallisut taajuminarsaannarlugit. Oqaasersialli taanerisa kalaallit taaguisarnerannut tulluarsartarnerat milliartormat oqaasersiat ilaqalerput taanermikkut allannguuteqartinneqanngitsunik. Soorluli taaneqareersoq qangaanerusoq oqaasersiat taanerat kalaallit taasisarnerannut ınaleqqussagaasarpoq, "r"-ilu /ʀ/-imik taarserneqartarluni, s. i. taʀarcci. Massalu "krone" aningaasatut aatsaat 1875-imi atugaaleraluartoq "kuʀuuni"-mik taaneqartillugu tusarsimavara, tassa "kuruuni" atorneqarnerugaluartoq.

1.4.6.1. Tupigineqarsinnaavoq /ʀ/-ip oqaasersiani atorneqarnera pillugu oqarama danskinut atassuteqaleqqaarnitta nalaanit tamanna pisimassasoq, tassami oqaatsit ilaanni Hans Egedekkut nalaannili oqaasersianngortutut ilisimasatsinni DN /r/ KQ /ʀ/-inngorani /l/-inngorsimammat, tassa ullumikkut kigummiuulluni, s.i. palasi, "præst"imit pisoq Hans Egedemit taaguutigineqarsimasoq (H. Egede 1926, qupp.121). Hans Egedep kiffami ilaat Aron oqqartorpaa kalaallit ilaata "Aroch"-mik atillup atiimaartarsimagaa (H.Egede 1738, qupp.39), tassa taanna ullumikkut taasarparput aalut, immaqalu

"Aroch" imaakkaluarpoq "aloq". Kalaallit imminnut taaguutaat: kalaaliq nalunanngivissumik Europamiut oqaasiinit pisuuvoq (pilerfiatut ilimagineqarnerusarpoq qallunaatsiaat taaguutaat "Skrælling"), uffalu Hans Egedep allakkaluaraa Kalal (H.Egede 1738, qupp.77), ernerata allappaa Karálek (P. Egede 1750, qupp. 68), nalunaarlugulu tassaasoq kalaallit imminnut taaguutaat Europamiunik oqaluussaqarlutik aatsaat atortagaat. Oqaatsip "Karálek"-miit kalaaliq-mut allanngornerata immine oqaasersiaanera nalunaarpaa, massa tamatumuunaannaq takuneq ajornaraluartoq "Skrælling" imaluunniit "Kareler" (Carelis) pilerfigisimaneraa, taamami Claus Claussøn Svart (Claudius Clavus Niger) allammat (naleqq. P. Nørlund 1937, qupp.97-98). Svart 1425 saniani nunatsinniissimanerarpoq, upperineqarpiartanngilarli. Allaatigisaani nunat ilusaat imaluunniit "Carelis infidelis" qarsupitaagamik uppernarpianngillat. Qallunaatsiaat nunanut ateritiaanik atuinnginnera upperinninnginnermut pissutaasut ilagisagaat qanoq tunngavissaatiginersoq nalunarpoq qallunaatsianik naapitsisimagunanngimmat. Qallunaatsiaqarfinnulli atsiussorsimavai meeqqanut taallap oqaasertai, soorli taallap taamatut atornera nassuiarsimanngimnamiuk tatiginarpianngilaq. Massali allaatigisaa uppernarpianngitsunik ilaqaraluartoq nassuiaruminarnerungaarpoq Kalaaliq "Carelis"-imit (qallunaatut "kareler"-imit) pilersimassappat "Skrælling"-imit pinnani. Tamatumuuna Bjørnbop Europami taimani nunap assiliortaaseq nunatsinnik "Karelen"ip eqqaanut inissiisimasartoq kukkussutaasorimmagu assortornianngikkaluarpara, pingaartumik Finland/Vinland ularukkuminarunartuummata (Bjørnbo 1912, qupp.99). Tassalumi Bjørnbo isumaqarpoq Svart nunatsinniissimanngitsoq nunalli assingi misissorlugit isumassarsisimasoq. Taamaakkaluartoq kalaaliq qanoq ililluni "skrælling"imit pisinnaasoq nasuiaruminaatsorujussuuvoq, pingaartumik "Skrælling"ip /s/-iata "kalaaliq"-mi ilaanngɪnnera aporfiugami. Tamanna eqqarsaatigineqarsinnaagaluarpoq qallunaatsiat /s/-iat (sk-mi) Hans Egedep nalaani "sk"-p /s/-ianit sakkukinnerusimassagaluarpat. Tassami danskisut "skrå" pilerfigalugu oqaasersiaq sukuluuq /s/-eqaannarani ersiummik malitsilerneratigut allaat sakkortusisimammagu, /l/-itaata Hans Egedekkut nalaannili atulersimanera nalunaarpaa.

1.4.6.2. Tassa massa Europamiunit oqaasersiani /VrV/-p KQ /V¥V/-mut allanngortarnera siusissumik atortuulersutut isigissariaqartoq suli siusinnerusumik /VlV/-mut allanngortarsimasoq uppernarsaatissaqarpoq. Tamanna eqqumiigineqarsinnagunaraluartoq qularnanngilaq nassuiarneq ajornanngitsoq.

1.4.7. Qallunaanit tikinneqaqqaarnitta nalaani sinerissap qeqqani nipit marluk siumussavavut:

+ apical + alveolar % dental + high + voiced + continuant	l̥	+ apical + alveolar % dental + high % voiced + continuant	ʃ	oqqap nuuamioq ikkimmioq kigummioq qaffasissoq erinalik nilaalasoq

Qulaani skemami /l̥/ /ʃ/-illu assigiinngissutaat ilaannakorsimagaluarput, kisianni siulliup erinaqarluni aappata erinaatsuunera erseqqeqigami naammappoq. Nunatsinni dialektit assigiinngissutaat misissorlugit malunnarpoq nilaalasut erinallit erinaatsullu immikkoortinnerat Kitaani pisoqarujussuunngitsoq, ilimanarsinnaavoq 1700-kkut nalaanni assigiinngissusiat malunnarsilluarsimasoq, taamaassappallu tupinnassanngilaq /ʃ/-ip erinalittaa /ɏ/ atorneqarnissaminut periarfissaqassappat.

1.4.7.1. Nipi atorneqalersoq ikkimmiu "seersoq" erinalik /ɏ/ "l"-imut issulittumut, /l̥/-imut, eqqaanartuuvoq:

+ apical + alveolar % dental + lateral % sibilant + voiced + tremulant	l̥	+ apical + alveolar % dental % lateral + sibilant + voiced + tremulant	ɏ	oqqap nuuamiu ikkimmioq kigummioq saneqqutsisoq seersoq erinalik issulittoq

Massa /l̥/ /ɏ/-ilu paarlaannermikkut oqaatsip isumaanik allanngortsisinnaanngikkaluartut (kommutation atorneq ajornaraluartoq, tassa /ɏ/ kalaallit oqaasiviini atorneqanngimmat) fonemitut marluttut isigisinnaavavut. Imaassinnaavoq /ɏ/ oqaasersiani atuleqqaarmat /l/ erniinnaq kigutit tunuanni pinngortalersimanngitsoq. Taamaassimappat nipit taakku marluk assigiingajalluinnartut ataatsikkut atorneqarsimassapput imminnullu akulerussimasinnaallutik. Aatsaat kingusinnerusukkut /l/ ikkimmiuujunnaarluni kigummiunngorsimassaaq, tamannali pisinnagu danskit Norgemiullu oqaasii oqaasersiatut atulersimasut ilaasa /l̥/ /r/-imut taarsiullugu atulersimagamikku ilanngullutik /l/-imik kigummiumik atuilerput. Tassa sinerissap qeqqani oqaasersiani /VrV/-mik /VɏV/-nngortitsisarfittut ilisimasatsinni oqaasersiat pisoqaanersaanni /VlV/-p atugaanera taamatut nassuiarsinnaavarput. AK /ʃ/-ip atorneqarfiginngisaani oqaasersiani /VrV/ qangaanilli /Vl̥V/-nngortarppoq sulilu itsaanerusoq oqaasersiarilikkani taamatut atorneqarluni. Nipip allaangornera /r/ - /ɏ/ - /l/ kalaallit oqaasiviini atorneqanngilaq. Taanattaaq pissutaasut ilagaat oqaaseq <u>kalaaliq</u> oqaasersiatut isigisariaqaratsigu.

1.4.7.2. Massa immaqa /ʃ/-ip sunniutaa ernïinnaaq takuneq ajornaraluartoq nipit allanngornerisa taakkua inernerat erseqqissuuvoq:

	KQ		AK	
	DN /VrV/	Kalaallisut /l/	DN /VrV	Kalaallisut /l/
Qangaanerusoq	ɬ / ¥	ḷ	l̥	ḷ
Ullumikkut	r	l	r	l̥

Tassa DN /VrV/ AK oqaasersiani qangali /Vl̥V/-nngortarpoq, sulilu oqaasersiani taakkunani taamaalluni. Sinerissalli qeqqani DN /VrV/ qangaanerusoq oqaasersiani /V¥V/-nngortarpoq, tassani nipi /l̥/-imut assingoqisoq aaqqiffigalugu. Tamaanissaaq sinerissap qeqqani qangaanit atorneqartartoq /l̥/ ikkimmiuugaluaq kigummiunngorpoq, /l/, taamalu pimmat oqaasersiat ilaat DN /VrV/-mik /VɬV/-nngorfiusimasut ilanngullutik /VlV/-qalerput, taamaalillutillu oqaasersianit pisoqaasunit allanit immikkuulerlutik.

1.4.7.3. Naatsersuutigigutsigu /l/-ip ikkimmiuujunnaarluni kigummiunngornera /¥/-p atulerneranut pissutaanngitsoq, taassumali atulernerata sunniutaasa ilagigaat, oqartariaqarpugut /l/-ip allanngornera oqaatsitta sananeqarnerannit pissuteqanngitsoq nipilli immikkoortissinnaanissaannik tunngaveqartoq. Kisianni /¥/ oqaatsitta nipaasa aaqqissuunnerannik tunngaveqarluni eqqunneqarsinnaassaguni /ʃ/-ip atorneqarfiinnaani eqqunneqarsinnaavoq. Taamaattumik /¥/ nunatta ilaani /ʃ/-ip atorneqarfiinnaani atorneqarpoq, aammalu /¥/-p atorneqarfiinnaani /l/ kigummiunngorsimavoq.

2.1. Thalbitzerip nipit allanngorarneri allaaserigamigit /j/ "s"-imut atatillugu eqqartorpaa (naleqq. 1.3). Kalaallit oqaasiini /j/ qilaap siorpasissuani pilersarpoq, tassa /ʃ/-imit qaffasinnerusumi, taamaattumillu /s/-imit suli qaffasinnerusumi pilersarluni. Oqaqqarniutit ikittunnguit eqqarsaatiginngikkutsigit /j/ sivitsorsimanngisaannarpoq, /ʃ/-ili sivitsorsimananilu, /ʃ/, sivitsorsimallunilu, /ʃʃ/, atorneqartarluni. Taamaattumik /ʃ/ nilaalasunit sivitsorsimanatik erinalinnit, sivitsorlutilli erinaatsunngortartunit immikkoorpoq, tassa ukunannga: g - gg, l - ll, r - rr, aammalu v - ff. Nipit taakku kalaallit oqaasiviini taamaallaat nipinikissuaanikkut sivitsorsimagaluarlutik erinaqarsinnaapput: a' aal-leq, vav-vaq. taakkuali pisinnagit erinaatsunngortuaannarlutik, pilerfitsillu pilerfigiinnartarlugu, massa /j/ qasseersiutit ilaanni /ss/-imut /ts/imullu allanngortartoq, s.i. kanassut, nutsat, il.il.

2.2.1. Thalbitzer oqaasilerisutut nipit sumi pilertarnerannut siussarissorujussuuvoq, nipilli sivitsorsimanerannut malussarlunnini

sanngeequtigalugu. Nipit sivitsukkat sivitsugaanngitsullu assigiinngissusiat oqaatsit isumaannut ilisarnaatit ilaattut isigiinnarnagu aammali oqaatsitta allanngorarnerini tunngaviusut ilaattut isigisariaqarparput, kiisalu aamma dialektit assigiinngitsut ilisarnaataattut immikkoorutaattullu isigisinnaallugu. Nipit nilaalasut ataasersiummi sivitsorsimanatik erinaqartartut qasseersiusernermikkulli sivitsorlutik erinaatsunngortartut assersuusiussagutsigit tassani /ʃ/ ilanngutassaassanngilaq.

Ataasersiut	Qasseersiut
ukaliq	ukallit
anuri	anurrit (qangatut taallugu)
nuviq	nuffit
nigaq	niggat
kanajuq	kanassut
nujaq	nuccat

Assersuutit kingulliit marluk immikkooraluarput qasseersiummi oqqap inaa ataasersiummi inaanut nikingammat, ilanngunneqarpulli /j/ nilaalasuummat erinalik, massali /ss/ /cc/-lu erinaatsuullutik. Qulaani assersuutit tassa dialektip ataatsip iluani ataasersiutip qasseersiutillu assigiinngissutaasa ilaat. Taamaattumik /ʃ/ → /j/ skemami ilaanngilaq dialektit marluk akornanni nipip nikittarneranut tunngasuugami, tassa oqaatsip ataatsip Inuttitut kalaallisullu assigiinngissutigisagaa (Inuttitut = Canadami inuttut). Kisianni aamma Inuttitut /j/ kalaallisut /j/-usarpoq. Oqaatsini uani assersuutissani Inuttitut /j/ kalaallisut /j/-umut tunngavoq, tassanili tunumiut /j/-uat immikkoortitaagallarpoq immikkut pissuseqartarami (naleqq. 3.7).

Kalaallisut	Inuttitut
nujaq	nujaq
qajaq	qajaq
najak	najak
qujanaq	qujannamiik, qujanaq
cigujumavaa	tigujumavaa
angugajuk	angugajuk

Qulaani assersuutini Inuttitut /j/ nalunaaqutserniarpara $/j/_1$, tassa Inuttitut /j/ kalaallisut /j/-umut naleqquttoq. Tassalu Inuttitut assersuutit qulaaniittut nalunaarsimassapput: <u>nu$j_1$aq</u>, <u>qa$j_1$aq</u>, <u>na$j_1$ak</u>, <u>qu$j_1$annamiik</u>, <u>tigu$j_1$umavaa</u>, <u>anguga$j_1$uk</u>, il.il.

2.2.2. Soorlu taatsiarneqareersoq Inuttitut /j/ KQ /ʃ/-imut amerlanertigut naleqquttarpoq. Taannalu taaniarpara Inuttitut $/j/_2$. Taamatuttaaq nalunaaqutsernerata isumagaa Inuttitut $/j/_1$ $/j/_2$-lu Inuttitut dialektit kisiisa najoqqutaritillugit immikkoortinneq ajornangajattoq, ajornangajattunik oqarama isumagaara Inukjuarmiut dialektiat ilisimagaanni najoqqutarineqarsinnaammat (naleqq. 2.2.3).

Inuttitut	AK	KQ
uumaj$_2$uq	uumas$_2$uq	uumaʃuq
uuj$_2$uliurppuq	uus$_2$uliurppuq	uuʃuliurppuq
inuuj$_2$aq	inuus$_2$aq	inuuʃaq
ij$_2$i	is$_2$i	iʃi
puij$_2$i	puis$_2$i	puiʃi
iglurj$_2$uaq	illurss$_2$uaq	illurʃʃuaq
ugj$_2$uk	uss$_2$uk	uʃʃuk
ibj$_2$uj$_2$uq	iss$_2$us$_1$uuq	iʃʃusuuq *iʃʃuʃuq
	*iss$_2$us$_2$uq	

Ulluriaasartaata nalunaarpaa oqaaseq taamatut atorneqartanngitsoq.

2.2.3. Qulaani assersuutini /j/$_2$, /s/$_2$ /ʃ/-ilu taggisaasani taggisillu uiggiutaanni atorneqarput, aammalu sivitsorsimanngitsunik sivitsorsimasunillu assersuutitaqarlutik. Inukjuarmiut Hudson Bayip kujataatungaata kangimut sineriaani taasisarnerat atussagutsigu allassagaluarpavut: uumařuq, uuřuliurppuq, inuuřaq, il.il. (naleqq. 3.1.2). Aappersarissap allap kingornani /j/2 dj-utungajak nipaqarpoq.

2.3.0. Tallimassaanik Thulemit ilisimasassarsiortut nalunaarutaasa ilaanni Canadami Inuit oqaluttuaat Inuttitut allattorsimapput. Allattukkani taakkunani oqaatsit ilaat /ʃ/-imik ilallit siumugassaasaannarput, tassa KQ /ʃ/-qarfissarpiaaniittarluni:

V Thulemit pisuni	KQ
arʃagʃaq	*arʃʃaʃʃaq, aamarʃʃuaq
arʃat	arʃʃat
tapigʃaq	*tapiʃʃaq, ikiurcciʃʃaq
igluksaq	illuʃʃaq
qaqsaurng	qarʃʃaaq

2.3.1. Assersuutini qulaaniittuni KQ /ʃ/ Inuttitut /ʃ/-imik /s/-imillu naleqarsinnaavoq, qanorlu tatiginartiginersoq nalunarluni.

2.3.2. Oqaluttuat Iglulimmi immiussat tusarnaarlugit paasisassaavoq Inuttitut /s/ oqqap.nuua kigutit (siuaat) qulliit tunuannut pisillugu pilersartoq. Soorlu 1.1.0.2-mi taaneqareersoq /s/ taamatut taaneqartartoq sinerissap qeqqamiutut tusaasunit /ʃ/-itut /s/-itullu tusarneqarsinnaavoq, sorliup ilimagineqarnera apeqqutigalugu. Ilimagaara sinerissatta qeqqamiutut tusaasut mianersorluanngikkunik Inuttitut oqaluttunik tusarnaarnerminni taamatuttaaq kukkussuteqarsinnaasaasut. Namminneq immiussanni /ʃ/ Iglulimmiunit atorneqartillugu tusarsimanngilara, Baffin Islandilli kujataamiumit (Pangnirtoormiumit) tusarsimavara assut erseqqissoq. Oqaluttuartoq Paallavimminngaaniit nunasisuuvoq (Baffin Islandip kangimut sineriaaniit).

2.3.3. Inukjuarmiutuut (naleqq. 2.2.2, 2.2.3-lu) eqqaassanngikkaanni Inuttitut kalaallillu oqaasii naleqqiukkaluarlugit KQ /ʃ/-imut annertuumik paasissutissanik siumugassaqanngilaq. Taamaallaat erseqqinnerusumik malugaarput Inuttitut /j/ ataatsitut isigineq ajornartoq, $/j/_1$-imut $/j/_2$-mullu immikkoortinneqarsinnaalluni. Illuatungaanit qiviarutsigu pasitsassinnaalerpugut aammattaaq KQ /ʃ/ ataasiinnartut isigineq ajornarsinnaasoq, ilaanni Inuttitut $/j/_2$-mut ilaannilu Inuttitut /s/-imut naleqqiunneqarsinnaagami. Taamaattumik aamma Inuttitut /s/ immikkut nalunaarsinnaalissavarput $/s/_1$-imik $/s/_2$-millu (tamatumuunali AK $/s/_1$-imit $/s/_2$-millu allaalluni), aammalu KQ $/ʃ/_1$ $/ʃ/_2$-lu avissinnaalissavavut (naleqq. 4.3).

3.0. Taaneqareerpoq /Ɏ/ /ʃʃ/-ilu oqaatsitta nipaanni nilaalasunut allanut naleqqiunneqarsinnaasut sivitsorsimanatik erinaqarlutik sivitsorlutik erinaatsunngortarlutik. Tamatumuuna oqaatsit allanngorarnerinik tunngavissaqanngilagut, kisianni nipit namminneq periaasii najoqqutarisinnaavavut (naleqq. 2.1. 2.2.1-ilu). Taakkulumi najoqqutaralugit nipi /Ɏ/ oqaasersiat nipaasa kalaallit taasisarnerannut naleqqussagaasaruttulerfiata nalaani atorneqalersimavoq.

3.1.0. Alaskap avangnaamiuisa (Iñupiat) oqaasiini /r/ nerilittarmioq /Ɏ/-lu "seersoq" ikkimmioq nipiupput immikkoortut, massa Alaskamiut oqaasiinik allattukkani qanganisaanerusuni immikkoortinneqartanngikkaluarlutik (s.i. Spencer 1959). Diamond Jennessilli assigiinngissusiat tusaalluarsinnaavaa (Jenness 1928). Nunamiut oqaluttuaannik allattukkani (Bergsland, ukiulerneqanngitsoq) Iñupiatullu ordbogiliami oqaluttuanilu (Zibell 1968; Webster & Zibell 1970) suli patajaannerusumik nipit taakku immikkoortissimapput, aammalu Alaska Native Language Centerimit naqitertitani erseqqissunik paasissutissaqarportaaq.

3.1.1. Nipit tamakku imatut allannilerneqarsimapput:

	nilaalasut qilaarmiut erinallit	nilaalasut nerilittarmiut erinallit	seersoq erinalik ikkimmioq	seersoq erinaatsoq. ikkimmioq
Jenness 1928	ɣ	ɣ̣	ɣ̭ a)	
Bergsland ukiua ?	g	r	j b)	
Webster & Zibell	g	g̣	r	sr
allakkani ukunani	g	r	Ɏ	ʃ

a) " ɣ̭ tassa nipi Utqiarvimmi Kingimmilu tusarsaasoq massa aamma kujasinnerusumi tusarneqarsinnaagaluarluni. Mackenziep kuussuata akuani Qorlortullu eqqaani atorneqanngilaq. Tuluit r-iannut issulittumut assut eqqaanarpoq, qulaanilu skemami sumut inissinnissaa nalorninarpoq ɣ-imilli allaanerunera kukkusassaanngi-

laq, sulilu ɣ-mit immikkoortikkuminarnerulluni... ɣ tassa qilaarmioq nilaalasoq Kleinschmidtip r-imik allattagaa, ɣ tassa Kleinschmidtitoorlugu g" (Jenness 1928, qupp.5). Jennessip "qilaarmiu"mik taasaa nerilittarmiuuvoq, "qilaap kingornatungaamiu"mik taasaa tassa qilaarmiu, "qilaallu saatungaamiuanik" taasaa tassa ikkimmiu.

b) Allattukkani taakkunani "j" uani /ɏ/-mik nalunaarsimasumut atorneqarpoq (Bergsland, allakkatigut nassuiaataa).

3.1.2. Assersuutitigut KQ /ʃ/-ip Iñupiatullu /ɏ/-ip ataqatigiinnerat takuneqarsinnaavoq:

I ñ u p i a t u t			Kalaallisut
Webster & Zibell maliinnarlugit	Bergsland malillugu	Uani allattarneratut	KQ
argaich	ajgait	aɏgait	aʃʃaat
ivruḳ	ivjuq	ivɏuq	iʃʃuq
agṛa	arja	arɏa	arʃʃat
pitḳuraḳ	pitqujaq	pitquɏaq	piqquʃaq
ḳipriruḳ	qipjijuq	qipɏiɏuq	qiʃʃiʃuq
uuruḳ	uujuq	uuɏuq	uuʃuq
puugutauraḳ	puugutaujaq	puugutauɏaq	puugutaaʃaq
nuvirat	nuvijat	nuviɏat	nuiʃat
irrusiḳ	ijjusiq	iɏɏusiq	iʃʃusiq

Assersuutit tassani atorneqartut Websterip Zibellillu ordbogiliaannit tigusaapput allannerili periaatsit assigiingitsut najoqqutaralugit allanut aaqqitaallutik.

3.1.3. Assersuutit taakkua pitsaaqutigaat Websterip Zibellillu "r" nipimut nilaalasumut ikkimmiumut seersumut erinalimmut, /ɏ/-imut atormassuk allamullu atornagu, taamatullu Bergslandip "j" nipimut tassungattaaq allanniliummagu, allamullu atornagu. Bergslandip "j" nipisiorluni allannerminut atorpaa, Websterilli Zibellillu allaasiliaminni naqinnernut ilanngullugu. Naqinneq "r" Inuit nunaanni kangisinnerusumi ukiut 200 sinnillit allaatsimi nipimut nerilittarmiumut atorneqareersimammat malunnarpoq Websterip Zibellillu Inuit paaseqatigiissinnaanissaat soqutigisorujussuusimanngikkaat. Nersorsinnaavavulli nipit marluk, nerilittarmioq ikkimmiorlu ularussassaajunnaarlugit immikkut naqinnertalersimammatigik. Bergslandip allattugaani "j" aammalu Websterip Zibellillu allaasiliaanni "r" nipimut ataatsimut atorneqarput, uani allakkani /ɏ/-imik allattakkannut. Taakkunuunalu Iñupiatut /ɏ/ Kalaallisullu (KQ) /ʃ/ ataqatigiittut takuneqarsinnaavoq, taamalu Inuttitut /j/$_2$-mut atalluni.

3.2. Assersuutini 2.3-mut ilanngussani takusinnaavarput KQ /ʃ/ tamatiguunngitsoq /j/$_2$-mut aaqqittartoq Inuttitut oqaatsinut tutsissagaanni, aammali Inuttitut /s/$_2$-mut aaqqissinnaasoq. Taamaattumik malittarisai nalorninartoqarsinnaapput, imaassinnaavoq /ʃ/-it assigiinngitsut marluusut, imaluunniit Inuttitut /j/-up /s/-illu killingat kalaallisuunut naleqqiullugu illusissoq, imaluunniit assigiinngissusiat allanik avataaniittunik pissuteqarsinnaavoq. Nipimmi seersut allanngorarneri nipit malittarisaannit allanit sunnerneqaratarsinnaapput (naleqq. Underhill 1971; Rischel 1974, qupp. 260 tulliilu). Ataatsimut isigalugu oqarsinnaavugut nunatsinniit kippariartorutta Inuit oqaasii itsarnisarpalunnerujartortut siumussagivut. Taamaattumik oqaatsitta itsaq qanoq pissuseqarsimanerat (diakroni) Inuit dialektiini kippasinnerusuni tumisisinnaassavarput. Tamanna oqaatsitta malittarisaat ataatsimut isigalugit najoqqutassatut atorsinnaagaluartoq pissutsit assigiinngitsut allanngoriartornerillu sukkaqatigiinngitsumik assigiilluinnanngitsumillu ingerlaneri pissutigalugit oqaatsit ataasiakkaat qanoq issimanerat, sumi qangalu qanoq issimanerat, iluamik uppernarsarsinnaanngilarput, tassa Alaskami oqaatsit ataasiakkaat nunatsinni 1500-p eqqaani oqaatsit ataasiakkaat qanoq issimanerannut najoqqutassatut iluamik tatigisinnaanngilavut, qularnanngilarli oqaatsitta malittarisaat pillugit paasisaqaatigisinnaagivut.

3.3. Taamaattorli Inuit kangisinnerusormiut oqaasiini nipit "seersut" malittarisaasa eqqumeequtaat paasiniarlugit Iñupiatut nipit "seersut" ilaat misissorsinnaavavut. Taannali paasiniarniagarput malittarisap tunngavianik /ł/-ip, /j/$_2$-p /ʃ/-illu ataqatigiinnerannik allanngortitsinaviannngilaq.

I ñ u p i a t u t		Inuttitut	Kalaallisut
Tareormiutut	Kuuppaarmiut.	Iglulimmiutut	KQ
sikʃik	sikʃik	siksik	siʃʃik
quviasuktuq	quviaʃuktuq	quviasuktuq	quiasuttuq
iqʃaq	iqʃaq	eqsaq	irʃʃaq
tuqunasung-niarlugu	tuqunaʃung-niarlugu	tuqunasung-niarlugu	tuqunasuri-niarlugu
qaqʃauq	qaqʃauq	qaqsauq	qarʃʃaaq
uqʃuq	uqʃuq	uqsuq	urʃʃuq
anukʃaq	anukʃaq	anuksaq	anuʃʃaq
kanngusuktuq	kannguʃuktuq	kanngusuktuq	kanngusuttuq
sukʃaq	sukʃaq	suksaq	suʃʃaq
puukʃaq	puukʃaq	puuksaq	puuʃʃaq
apiqʃuraa	apiqʃuraa	apiqsuraa	apirʃʃuraa
ikpakʃaq	ikpakʃaq	ikpaksaq	ippaʃʃaq

Tamatumuuna assersuutini allannerit atorneqartut allaatigisami uani atorneqartunut aaqitaapput.

3.3.1. Skemami 3.3-miittumi allanniq Iñupiat nipaannut atugara /ʃ/ najoqqutarisanni, tassa Websterip Zibellillu ordbogiliaanni "sr"-imik allassimavoq, nassuiaataali najoqqutaralugu /ʃ/-itut paasisariaqarluni:" tulłit r-iat sh-allu ataatsikkut taagaanni taassumatut nipaqassapput" (Webster &Zibell 1970, qupp. xi). Inuttitut oqaatsit skemamiittut aamma allannermikkut aaqqitaapput, Thibertip ordbogiliaanit (1954), Thulemillu tallimassaanik ilisimasassarsiornermi nalunaarutini atuakkat 7-ata aappaani (1930) siumugassaapput. Skemami takuneqarsinnaavoq Inuttitut /s/$_2$ KQ /ʃ/-imut naleqqukkaangami aamma Iñupiatut /ʃ/-imut ("sr"-mut) naleqquttartut. Kisianni najoqqutassat taama killeqartigitillugit ajornakusoorpoq oqaatigissallugu taamatut imminnut naleqquttuunerat malittarisatut naatsersuutigisinnaaneripput. Iñupiatut "sr"-ip /ʃ/-iunera Utqiarvimmiu oqaasilerisoq Edna MacLean oqaloqatigalugu uppernarsivara.

3.3.2. Sinerissap qeqqani oqaatsini ataasiakkaani f/ʃ-ilu eqqumiikkaluamik ataqatigiipput, s.i. KQ paʃʃik/paffik, aammalu paffa allamoorutaalu paʃʃuma. Nassuiaatitut atorsinnaassaaq itsaq oqartoqartarsimassappat *vɣ/ ɣv-mik ilalimmik, s.i.: *pavɣik /*paɣvik, aammalu *pavɣa/*paɣva. Taamatuttaaq isigisinnaavavut uparuartorniutit itsaq qarlormiunik aappersariartaqarsimasut, sulilumi malugineqarsinnaasunik: samma (*sapma/*savma): saʃʃuma; taanna (itsaq taivnna): taaʃʃuma (*taivɣuma); inna (itsaq: ivnna): iʃʃuma (*ivɣuma). Taamatutaaq ipput s.i. qanna (itsaq marluk assigiinngitsut: qavna, qamna, tamarmik qarlormiortallit): qaʃʃuma. Taakkunannga immikkoorpoq una- uuma, taamaattumik taanna "ta-una"asinnaanngilaq, allamoorutitaa naleqqutinnginnami. Uparuartorniut qarlormiortaqanngikkaluartoq allamooruteqaraangat -ʃʃuma-mik , apeqqutaalisaaq ilisimasatsinnik siusinnerusumik qarlormiortaqarsimagaluarnersut,s.i.: pinnga itsarsuaq *pivngaasimagaluarnersoq, imaluunniit qulaani eqqartugarput *vɣ *gɣ-mik tapertariaqanngginnersoq, imaluunniit, taannalu ilimanarnersaavoq: allamoorut taakkunani *vɣuma-mik ilisarnaateqartoq, taamaattumillu nagguiata qarlormiortaqarnera qarlormiortaqannginneraluunniit immini apeqqutaanngitsoq.

3.4.0. Sinerissap qeqqani /ʃʃ/ allamoorummi qasseersiummilu siumortarparput ataasersiummi taasiinnarniummi O (nul)-umik isigisariaqagarput. Qasseersiut allamoorulluunniit taamaattoq taggisini /VaC$_b$/-nik naggatilinni siumortarparput. Tassani V = ersiut a, i, u-luunniit, C$_b$ tassa aapersariaq misaqqasoq qarnup iluamiu: k q-luunniit, tassa oqaatsit naggatigisinnaavaat -aaq, -iaq, -uaq,-aak, -iak kiisalu -uak.

3.4.1. Oqaatsilli $/VaC_b/$mik naggatillit ilaannaat qassersiummi allamoorummilu /ʃʃ/-itaqalersarput. Oqaatsit /ʃʃ/-itaqalersartuunngitsut immikkoorteqqaartariaqarpavut, taakkulu taaguusissavavut $/VaC_b/_1$-imik, arlaallu /ʃʃ/-itaqalersartut $/VaC_b/_2$-mik nalunaarsimassapput.

3.4.2. Skemami uani oqaatsit $/VaC_b/_1$-imut ilaapput:

A t a a s e r s i u t		Qasseersiut
Taasiinnarniut	Allamoorut	
qilaaq	qilaap	qilaat
suliaq	suliap	suliat
sanaaq	sanaap	sanaat
quaq	quap	quat
oqaluttuaq	oqaluttuap	oqaluttuat

3.4.3. Assersuutit skemami uaniittut ilaat skemami qulaaniittutut allamooruserlutillu qasseersiusertalerput, qanittorli tikillugu $/VaC_b/_2$-mut ilaapput, taamaattumillu sananeqarnermikkut tassunga ilanngutassaallutik:

A t a a s e r s i u t		Qasseersiut
Taasiinnarniut	Allamoorut	
ulluriaq	ulluriʃʃap	ulluriʃʃat
iluliaq	iluliʃʃap	iluliʃʃat
unnuaq	unnuʃʃap	unnuʃʃat
allaunaaq	allunaʃʃap	allunaʃʃat
aariak	aariʃʃap	aariʃʃat
akuak	akuʃʃap	akuʃʃat
annuraaq	annuraʃʃap	annuraʃʃat

3.4.4.1. Apeqqutaavoq allanik taamatut tunngavilinnik allamoorummut qasseersiummullu uigueriaatsinik ilisimasaqarnersugut. Allanik taamatuik ittunik ilisimasaqanngikkaluartugut immaqa nilaalasut sivitsorlutik erinaaruttarnerannut allanut naleqqiussinnavarput:

Qasseersiut	A t a a s e r s i u t	
	Allamoorut	Taasiinnarniut
niggat	niggap	nigaq
tuffit	tuffip	tuviq
anurrit	anurrip	anuri(q)
ukallit	ukallip	ukaliq
ulluriʃʃat	ulluriʃʃap	*ulluri¥aq
iluliʃʃat	iluliʃʃap	*iluli¥aq
qeqquʃʃat	qeqquʃʃap	*qeqqu¥aq
sikuliʃʃat	sikuliʃʃap	*sikuli¥aq
naʃʃat	naʃʃap	*na¥aq

3.4.4.2. Ataasersiummit taasiinnarniummit allamoorutip qasseersiutillu pilersarnerisa malittarisaat soorunami aamma killormut saatillugit atorneqarsinnaapput, tassa qasseersiummit allamoorummilluunniit assersuuteqarluni ataasersiutip taasiinnarniutit naninissaanut atorneqarsinnaallutik. Nipi oqaatsitsinni itsaq atorneqarsimagunarluni tammarsimasoq naniniarlugu taamaaliorneq mianersuullugu atorneqarsinnaavoq. Ullumikkut nipip /¥/-ip suli atorneqarfianut

tassa Alaskap avannaanut najoqqutassarsiorutta oqaatsit marluinnaat siumugassaapput, tassa : sikuli¥aq, aammalu na¥¥aq, tassa sikuliaq, naaq, sinnerini /¥/ amigaataavoq (naleqq. 3.5.0).

3.4.4.2. Oqaatsini qulaani assersuutimi /¥/ "isertorsimasutut" isigineqarsinnaagunarpoq, ilumullumi taamatut isigineqarsinnaaguni nipit nungujasut ilagissavaat. Iñupiatut assersuutit $/V¥aC_b/$-mut uppernarsaatissamininnguit siaruarsimanerat annikinnermit isummamut nipip /¥/-p nungujasuuneranut tapertarineqarsinnaavoq.

3.5.0. Oqaatsinut ataani allatukkanut tunngatillugu Utqiarvimmiut marluk qujassutissaqarfigaakka. Oqaatsinik taakkuninnga immiussisut marluk appaa 1917-imi inuuvoq appaalu 1953-imi. Qasseersiusiisarnerat assigiinngimmat nukarliup qasseersiutinik taasai kingullinngorlugit immikkut takutinneqarput. Kalaallisoortaani oqaatsit assersuutit kalaallisut $/VaC_b/_1$-imut $/VaC_b/_2$-mulluunniit atanerat nalunaarsimavoq:

Kalaallisut	Iñupiatut ataasersiut	marlorsiut	qasseersiut$_a$	Iñupiatut qasseersiut$_b$
iggiaq$_2$	iggiaq	iggiak	iggiat	-
siffiaq$_2$	sivviaq	sivviak	sivviat	-
qasigiaq$_2$	qasigiaq	qasigiak	qasigiat	qasigiagit
ukuak$_2$	uluaq	uluak	uluat	uluagit
cimmiaq$_2$	tingmiaq	tingmiak	tingmiat	"tingmiar¥uit"
unnuaq$_2$	unnuaq	unnuak	unnuat	unnuagit (?)
naaq$_2$	na¥¥aq	na¥¥aak	na¥¥aat	na¥¥agit
sikuliaq$_2$	sikuli¥aq	sikuli¥ak	sikuli¥at	sikuliarit
aariak$_2$	aariaq	aariak	aariat	-
ciqqiaq$_2$	titqiaq	titqiak	titqiat	titqiarit
quaq$_1$	quaq	quak	quat	-
nuliaq$_1$	nuliaq	nuliak	nuliat	nuliait/nuliarit
umiaq$_1$	umiaq	umiak	umiat	umiarit

Alaskamiutut qasigiaq tassaavoq Pribiloff seal.

3.5.1. Qulaani assersuutitigut takuneqarsinnaavoq Utqiarvimmiut $/VaC_b/_1$ $/VaC_b/_2$-lu immikkoortinngikkaat. Itsaanerusoq assigiinngissuteqarsimassagaluarunik assigiinngissutaat ullumikkut nungusimavoq. amiakkoqarunilu na¥¥aq sikuli¥arlu amiakkuusimassapput. Qasseersiutit marluk assigiinngissutaat taanaajuarmat ilimagisinnaavarput utoqqaat inuusuttullu oqaluttarnerat assigiinngissuteqartoq.

3.5.2. Aammali Kitaamiut oqaluttarneranni nalunngilarput $/VaC_b/_1$ -ip $/VaC_b/_2$-llu killingat allanngorsimasoq, oqaatsit s.i.: unnuaq, naaq, allunaaq, annuraaq, il.il. $/VaC_b/_1$ malillugu allamoorusertalerlu-

tillu qasseersiusertalierput, aammalu uluak, taquaq, ciqqiaq il.il. $/VaC_b/_1$-itulli kingulleqqiuteqarlutik tusarnartaajunnaarput, s.i.: uluammigut kilerppuq /uluʃʃamigut kilerppuq; taquannit tumissavakkit/ taquʃʃannit tunissavakkit; ciqqiaminut iʃini alanngippai/ ciqqiʃʃaminut iʃini alanngippai.

3.5.3. */VɣaC$_b$/-mut apeqqut tunngasoq qimatsinnagu Jennessip assersuutitut atugai arlallit Utqiarvimmit, Kingimmit Ukiuvammillu allattugarisimasai ilannguttariaqarput:

Kalaallisut	Ataasersiut	marlorsiut	qasseersiut
iggiaq	ügiaq	ügirak	ügirat
ippirnnaq	kükturiaq	kükturirak	kükturirat
sirlluaq	sirluaq	sirluaak	sirlurat
taquaq	taruaq	tarurak	tarurat
ciqqiaq	titqiaq	titqirak	titqirat
uluak	uluaq	ulurak	ulurat

3.5.4. Oqaatsit tassani assersuutaasut tamarmik kalaallisut $/VaC_b/_2$-mut ilaapput. Taamaattumik tupinnanngilaq ersiutit /Va/ akornanni marlorsiummi qasseersiummilu aappersarissamik peqalermat. Kisianni nassuiaruminaappoq, sooq nipi taanna ikkimmiuunani nerilittarmiuusoq. Tassami /r/ Jennessip 3.5.3-mi atugaa inuusuttut Utqiarvimmiup qasseersiutini /r/-imit atugaanit allaammat (naleqq. 3.5). 3.5-imi /r/ tassa q-p sakkukillinera, uanili ersiutit marluk akornannut ikkussaq kalaallisut (KQ) /ʃ/-ip inerpiaaniippoq. Taamaattumik ilimanaraluarpoq tassani atorneqartoq /r/-iunani /ɣ/-iusussaagaluartoq. Tamatumali aamma nassuianngilaa aappersariaq taanna sooq ataasersiummi taasiinnarniummi ilaanngitsoq. Utqiarvimmi /ɣ/ ataasersiummi taasiinnarniummi oqaatsini marlunni atorneqarpoq (3.5). Ilanngullara: sikuliɣaq allamoorutinngormat qasseersiutinngormallu -li- allanit ersseqqivissumik nipitunerunermigut malunnarpoq. Tamakkua tamarmik isuma tapersersorpaat $/VaC_b/_2$ itsaq /VɣaC$_b$/-usimagaluartoq, tassanili /ɣ/ ataneq sapingajassimasoq, nipittoriarnermilli tapertaqartilluni oqaatsini ataasiakkaani suli amiakkoqartoq.

3.5.5. Allanittaaq kalaalisut assersuutissanik nassaassaqarpoq nipit paarlaattarnerannut tunngasunik (metatese), s.i. qiavuq, qiʃʃasirppuq; miriarppuq, miriʃʃasirppuq, taakkuli nassuiagassartaat annertujaarmata nutaamillu takutitaqaratik uani annerusumik eqqartorneqassanngillat.

3.6. Kalaallit dialektii taaneqarmata Upernaviup eqqaani nipit "seersut" atorneqarnerat immikkoorutitut taaneqarpoq. Upernaviup eqqaani avannata ilaanisut allamisulli nipit seersut marluiutinneqanngillat, tassalu /s/ kisimi atorneqarpoq. Upernavimmi dialektip

nipit "seersut tungaatigut allaassutaa sivitsornerisigut malunnartarpoq. Upernavimmi eqqaanilu /ss/ oqaatsimiippat taava oqaaseq taanna Kitaata sinnerani misaqqasumik kigummiumik peqartarpoq, s. i.: Kitaamiutut allatut: nacciq, Upernavimmiutut: nassiq. Akerlianilli Upernavimmiutut /cc/ Kitaamiutut allatut /ss/-iusarpoq: s. i.: Kitaamiutut allatut: issiavik, Upernavimmiutut: icciavik. Upernavimmiutut nipit "seersut" sivitsortarnerat Kitaata qeqqani /ʃ/-ip pissuserisaanut paasissutissanik tunniussassaqarunanngilaq, nipilli "seersut" nipit allat malittarisaannit sunnerneqartarnerannut isummamut tapersersuutaasinnaapput (naleqq. 3.2).

3.7. Tunumi /s/-ip /j/-nngortarnera nipit taakkua malittarisaattut isigineq ajornarpoq pingaartumik -kasimmut tunngagami, tunumiutut:-kajik. Nipip allanngornera taanna immaqa uunga assersuunneqarsinnaagaluarpoq: pingasut - pingajuat, immaqali aamma misaqqasut ersiutit marluk akornanniittut sakkukillisarnerannut assersuunneqarsinnaavoq massa /s/ misaqqasuunngikkaluartoq. Kitaamiutut (KQ) /t/-p, /ʃ/-ip /l/-illu tunumiutut ataatsimut /ḷ/-inngortarnerat pingaaruteqarsinnaavoq, taamatullu nipit taakkua pingasut sivitsorsimallutik tunumiutut ataatsimut /tt/-nngortarnerat:

Kitaamiutut	Tunumiutut	Kitaamiutut	Tunumiutut
ilaanni	iḷaanni	ullaaq	uttaaq
iliviq	iḷiviq	illu	itti
puiʃi	puiḷeq	taʃʃa	tatta
piʃaq	piḷaq	iluliʃʃat	iḷiḷittat
ataani	aḷaani	tamatta	tamatta
igitaq	ingiḷaq	kaattuq	kaattuq

Apeqqutigisinnaasarput unaavoq /t/-p /ḷ/-illu ataasiinnanngornerata pissutaa aamma /ʃ/-ip /ḷ/-illu ataasiinnanngornerata pissutigisimaneraa. Assiigiinngitsunik pissuteqarsimassapput, tassami /t/-p /ḷ/-nngornera misaqqasut ersiutit marluk akornanni nilaalasunngortarnerata ilagaa, taanna malillugu /t/ /ḷ/-nngortarpoq, /k/ /g/-nngorluni /q/-lu /r/-inngorluni (naleqq. Jakob Maqe: erinarssûlíka), qarlormiulli immikkoortitaapput /p/ atatinneqartarmat. Misaqqasut qulaani taaneqartut nilaalasunngoraangamik erinaqartarput, tassalu /ʃ/-ip /ḷ/-nngorluni erinalinngornera taaneqarsinnaagaluartoq misaqqasuunnginnami pilerfinilu nikilaarlugu allatut isigisariaqassaaq, ilimanarneruvorlu /ɬ/-ssaagaluaq /ḷ/-mut sangusimasoq, tamatumali suut pissutigisimagai paasineqarsinaappata annertunerusumik misissuinikkut aatsaat tamanna anguneqarsinnaassaaq.

4.0. Siuliini saqqummiussat tunngavigalugit isummat makku angusinnaavavut:

4.1. Sinerissap qeqqani /ʃ/ nipiuvoq "seersoq" ikkimmioq erinaatsoq ersiutit marluk akornanniitilluni aappersarissamilluunniit allamik siuleqartilluni Inuttitut /j/$_2$-mut aaqqittartoq, ataatsimullu isigalugu Iñupiatut "seersumut" ikkimmiumut erinalimmut, /ł/-mut aaqqittartoq. Sinerissap qeqqni /ł/ oqaasersiani atorneqarpoq /r/-imut nerilittarmiumut taarsiullugu, taamatullu atorneqalersinnaaneranut nipip "seersup" ikkimmiup erinaatsup tamaani atornera pissutaasutut isigisinnaavarput. Pissutaasup aappaa tassa Europamiut tikittut siulliit issulittumik /ł/-mut qanittumik /r/-qarmata, taannalu /ł/-mut aaqqissallugu akornutissaqarsimanngimmat. Taavali AK /r/-ip oqaasersiani /ļ/-imut aaqqittarnera pissuteqassaaq /ʃ/ tamaani atorneqanngimmat. Oqaasersiat ilaanni /r/ /l/-nngorsimavoq, taakkulu qallunaanut atassuteqalernitta aallaqqaaterpiaata nalaani atorneqalersimapput.

4.2. Taggisit ilaasa /VaC$_b$/$_2$-mik naanillit allamoorusetarneranni qasseersiusetarnerannilu (ilaatigullu kingulleqqiusertarneranni) /ʃʃ/-ip ersiutit akornannut inissinneqartarnerata ilimanarsisippaa oqaatsit taakku */VłaC$_b$/-mik naggaserneqartarsimagaluartut, pingaartumik Iñupiatut, massa oqaatsit marlussuinnaat ullumikkut taamatut naggateqaraluartut. Kalaallisut /VaC$_b$/$_1$-ip /VaC$_b$/$_2$-llu killingat illuariartorpoq /VaC$_b$/$_2$-p tungaanut (oqaatsit amerlanerusut /VaC$_b$/$_1$-imut ilaaqqukkiartorput), taamaattorli allamoorutip qasseersiutillu atorneqarnerisa paasitippaat /VaC$_b$/$_2$ qanganisarsuarnik pissuteqartoq. Iñupiatut ullumikkut /VaC$_b$/-t marluk taakku akulerutivissimapput.

4.3. Avannaani Kujataanilu fonemi /s/ ataasiinnagaluartoq assigiinngitsunik nalunaaqutserparput, tassa /s/$_1$ KQ /s/-imut naleqquttoq, /s/$_2$-lu KQ /ʃ/-mut aaqqittartoq. Taamatut Inuttitut /j/ avissinnaavarput /j/$_1$-imut, kalaallisut /j/-mut naleqquttumut, Inuttitullu /j/$_2$-mut kalaallisut /ʃ/-mut aaqqittartumut. Inuttitut /s/$_1$ kalaallisut (KQ) /s/-imut naleqquppoq, Inuttitullu /s/$_2$ KQ /ʃ/-imut (/ʃ/$_1$) aaqqittarpoq (sianigisassaassaarli AK /s/$_2$ Inuttitut /s/$_2$-mut Inuttitullu /j/$_2$-mut naleqqutuummat aaqqittarmalluunniit). Tamakku malillugit aamma /ʃ/ avittariaqassavarput /ʃ/$_1$-imut, Iñupiatut /ʃ/-imut naleqquttumut, aammalu /ʃ/$_2$-mut Iñupiatut /ł/-mut aaqqittartumut. Nipit nipeqatiminnut naleqquttut $_1$-imik nalunaaqutaqarput, allamullu aaqqittartut $_2$-mik, tamatumuuna sorliup atorneqarnerunera apeqqutiginagu.

KQ	AK	Inuttitut	Iñupiatut
/j/	/j/	/j/$_1$	/j/
/s/	/s/$_1$	/s/$_1$ /h/	/s/
/ʃ/$_1$	/s/$_2$	/s/$_2$	/ʃ/
/ʃ/$_2$	/s/$_2$	/j/$_2$ a)	/ɬ/

a) Inukjuarmiut tassani aamma /ɬ/ atortarpaat.

4.4. Qulaani skemami KQ /ɬ/ ilanngunneqanngilaq Inuit oqaasiisa malittarisaat uani allaatigineqarmata, nipili taanna oqaasersiaannarni atorneqarlugi.Sinerissap qeqqani /ɬ/-p atorneqalernerata nipinut allanut sunniutaa, pingaartumik KQ /l/-imut sunniutaa 1.4.7.1-imi eqqartorneqarpoq.

4.5. Assersuutit 3.5-imi 3.5.3-milu atorneqartut /ɬ/-rtaqanngimmata /VaC$_b$/ pillugu isummat uani saqqummiussat ullumikkut oqaatsit atortut tunngavigalugit uppernarsisinnaanngilavut. Tamatumali allanngortinngilaa /ɬ/ /VaC$_b$/$_2$-mi ersiutit marluk akornannut pisikaanni Sinerissap qeqqani allamoorutip qasseersiutillu eqqumeequtai nassuiaatissaqalissagaluarmata. Taakkulu nassuiarsinnagaanni dialektini allani nipit maleruutiinnartussaagaluarput. Allatigulli uppernarsarsinnaavarput /ʃ/ ataatsimut isigalugu Iñupiat /ɬ/-annut aaqqittartoq.

Atuakkat najoqqutarineqartut

Bartholin, Thomas 1673: De Groenlandorum Unicornu et Lingua. - Acta Medica Hafniensis. - Hafniæ. - Kalaallisuunngortinnera tak.: H.C.Petersen 1969.

Bergsland, Knut 1955: Grammatical Outline of Eskimo Language. Oslo. ukiulerneqanngitsoq: Inuk niaquɬrinaq (dupl.)

Bjørnbo, Anton 1912: Cartographia Groenlandica, Meddelelser om Grønland, 48.

Egede, Hans 1738: Relationer om Grønland. - Kjobenhavn.
1926: Grønlands Beskrivelse. - Oslo.

Egede, Poul 1750: Dictionarium Groenlandicum-Danico-Latinum. Hafniæ.
1760: Grammatica Groenlandica-Danico-Latina. - Havniæ.

Jenness, Diamond 1928: Comparative Vocabulary of Western Eskimo Dialects. Canadian Arctic Expedition 1913-18, vol.14.

Kleinschmidt, Samuel 1851: Grammatik der Grönländischer Sprache. Berlin.

Maqe, Jakob 1972: erinarssûlíka. Skoledirektionip saqqummersitaa. Duplikeerigaq.

Nørlund, Poul 1937: silarssûp isuane ĸavdlunâtsiat nunaĸarfikue. Nûk (nugterisoq Niels Egede).

Petersen, H.C. 1969: itsaĸ oĸautsivta ilait agdlagtorneĸarsimassut kalâtdlit avaláussat oĸausê najorĸutaralugit. "itsuartorfik" 1969, nr. 4, qupp. 11-13, aammalu nr. 5, qupp.13-14. NB. Taakkunani oqaatsit nassuiaataat Bartholinip allagaanit nutsiinnakkat allanngortinnagit atorneqarput.

Petersen, Jonathan 1918: agdláumik tigusissartunut. Avangnâmioĸ.
1951: ordbogêraĸ. Nûk.

Rasmussen, Christian 1888: Grønlandsk Sproglære. Kjøbenhavn.

Rasmussen, Knud 1930: Iglulik and Caribou Eskimo Texts. Report from the V Thule Expedition 1921-1924. vol. 7, part 2-3.

Rischel, Jørgen 1974: Topics in West Greenlandic Phonology. Copenhagen.

Spencer, Robert F. 1959: North Alaskan Eskimo. 171. Bulletin of American Museum of Natural History. Washington.

Thalbitzer, William 1904: Phonetical Study of Inuit Language. Meddelelser om Grønland, bd. 31.
1911: Eskimo. Handbook of North American Indian Languages. Washington.

Thibert, Arthur 1954: English-Eskimo / Eskimo-English Dictionary. Ottawa.

Underhill, Robert 1971: Metathesis vs Gemination in Greenlandic. Papers in Linguistics 4:2.

Webster, Donald & Wilfried Zibell 1970: Iñupiat Eskimo Dictionary. Fairbanks.

Zibell, Wilfried 1968-1970: Unipchaat 1-3. Fairbanks.